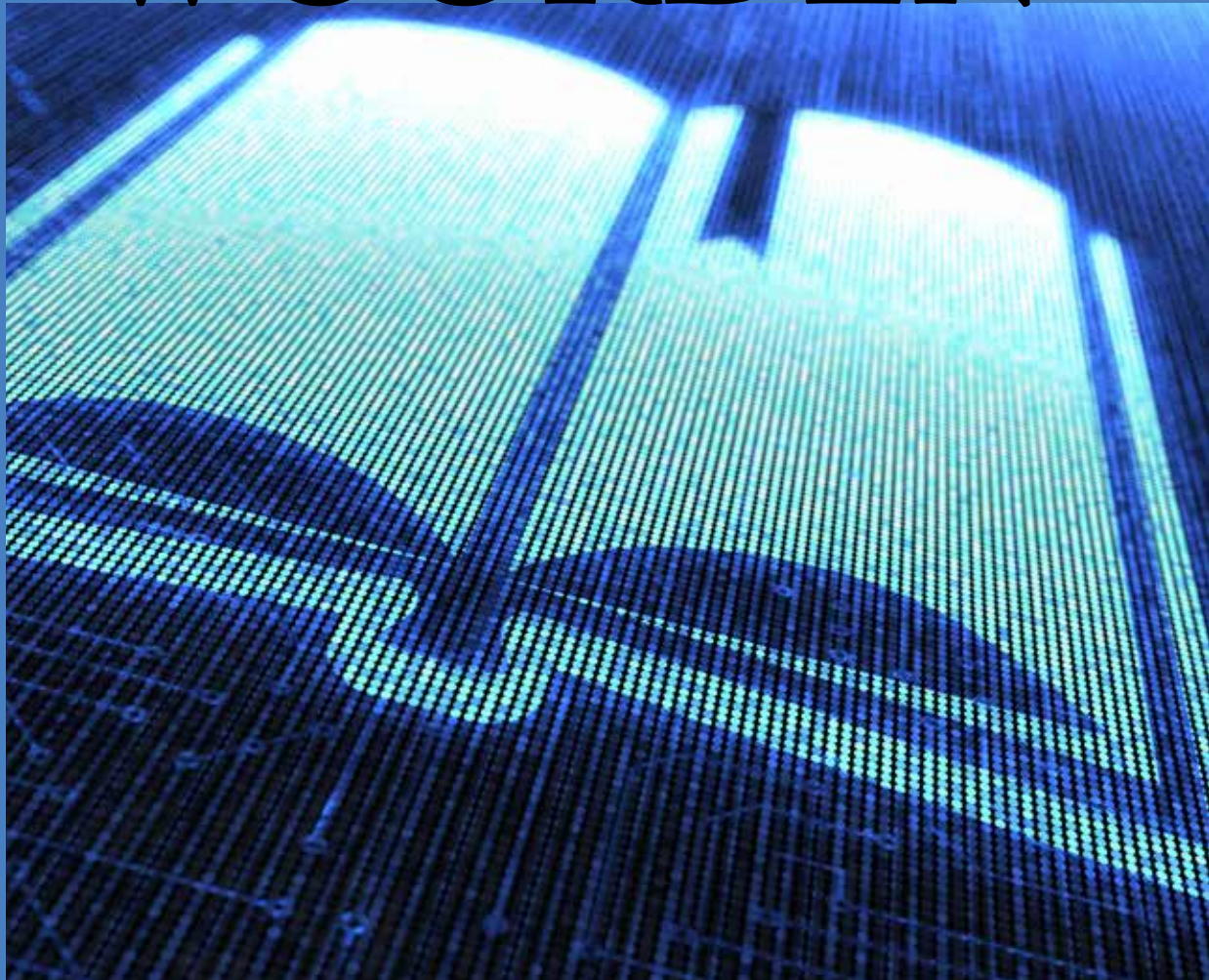


Beleidsplan Koninklijke Bibliotheek 2019-2022

# Werken met **WOORDEN**



## De kracht van het geschreven woord

Als heel de wereld met een woord begon  
en DNA met letters leven spelt,  
als tijd als een verhaal wordt naverteld  
en alle namen die de mens verzon

planeten laten zingen rond de zon  
en dieren planten op het blanco veld,  
als woorden liefde kweken en geweld  
en mens met woorden dood zelfs overwon,

laat dan de zin van alles zinnen zijn.  
De wereld is papier, gedachten schrijven  
het zout in zeeën, zand in de woestijn.

En alles wat ons uit elkaar kwam drijven,  
herschep ik naar mijn beeld met inkt van mijn  
gedicht dat jou voor altijd hier doet blijven.

**Ilja Leonard Pfeijffer**

# VOORWOORD

Het aanbieden van het beleidsplan van de Koninklijke Bibliotheek (KB) voor de vier volgende jaren is iedere keer een bijzonder moment. Het markeert een punt op de weg die we als organisatie gaan en laat zien hoe we als nationale bibliotheek invulling geven aan de maatschappelijke taken die ons als instelling zijn toevertrouwd.

Omdat we niet een netwerkorganisatie kunnen zijn zonder anderen is het ook een uitnodiging aan onze omgeving om, waar onze wegen elkaar raken, samen op te lopen.

Ook de komende vier jaar wil de KB als netwerkorganisatie vanuit de kracht van het geschreven woord bijdragen aan een slimmer, vaardiger en creatiever Nederland. We doen dat op een open, vernieuwende, verbindende en betrouwbare manier. Omdat we als maatschappelijke instelling met een nationaal belang daadwerkelijk impact willen hebben in de samenleving verbinden we onze ambities aan de duurzame ontwikkelingsdoelen van de Verenigde Naties (de Sustainable Development Goals, of SDG's). Samen met onze partners willen we bijdragen aan de publieke toegang tot informatie, het bevorderen van wetenschap, het vergroten van de geleethertheid en het bewaren en beschikbaar stellen van erfgoed.

We werken als nationale bibliotheek vanuit de kracht van het geschreven woord. Dat geschreven woord legt verhalen, betogen en ideeën vast, gedrukt en digitaal. Als mensen daarmee omgaan, door te lezen, leren of onderzoek te doen, heeft dat impact op hun leven. Met onze partners zijn we nog breder actief: met de openbare bibliotheken zetten we ons in voor persoonlijke ontwikkeling, met de universiteitsbibliotheken ondersteunen we open wetenschap en met het Netwerk Digitaal Erfgoed spannen we ons in om het geheugen van Nederland in alle verschijningsvormen zichtbaar, bruikbaar en houdbaar te maken. De leidende principes van dit beleidsplan zijn dat we altijd maatschappelijke waarde centraal plaatsen, digitaal voorop zetten en denken in netwerken.

In de zomer van 2018 heeft de KB de conceptversie van dit beleidsplan ter consultatie aangeboden op haar website en al haar netwerkpartners gewezen op de mogelijkheid erop te reageren. Velen maakten daarvan gebruik. Er was lof, zowel voor dit transparante initiatief als voor de inhoud van het conceptbeleidsplan, en er waren kritische opmerkingen. Die respons is dit beleidsplan ten goede gekomen, omdat het op diverse plaatsen geleid heeft tot betere formulering, betere positionering en betere argumentering. We willen iedereen die de moeite nam om met ons mee te denken hartelijk danken.

**mr. T.H.J. (Tjibbe) Joustra**  
Voorzitter Algemeen Bestuurscollege

**dr. E.J.B. (Lily) Knibbeler**  
Algemeen directeur

# INHOUD

Voorwoord 3 Werken met woorden 6 **KB in een sterk veranderende omgeving** 7 Digitale ontwikkelingen 7 De kracht van het netwerk 7 Samenleven en samenwerken 7 Huisvesting 7 **Duurzame ontwikkelingsdoelen** 8 **Missie** 8 **Visie** 8 **Waarden** 9 **Strategische prioriteiten** 9

**h1.** Het geschreven woord aan het werk zetten in de maatschappij 10 Wat zien we gebeuren? 13 Wat gaan we doen? 13 **Stimuleren van lezen** 14 **Vergroten digitale geletterdheid** 15 **Wetenschappelijk onderzoek** 16 **Vieren van het geschreven woord** 17

**h2.** Zorgen voor het geschreven woord 18 Wat zien we gebeuren? 21 Wat gaan we doen? 21 **Digitaal magazijn** 21 **Metadata** 21 **Fysiek magazijn** 21

### **h3. Infrastructuur voor het geschreven woord**

organiseren 22 Wat zien we gebeuren? 25 Wat gaan we doen? 25

Geregisseerde groei infrastructuur 25 Krachtig publiek

knooppunt in informatienetwerk 25 Gedeelde infrastructuur 27

Legacy en bedrijfszekerheid 27

### **h4. Onze organisatie en onze netwerken ontwikkelen 28**

Wat zien we gebeuren? 31 Wat gaan we doen? 31 Investeren

in ontwikkeling 31 Impuls aan processen met data 32

Internationale netwerken 32

Stakeholders 32 Financieel kader 34 Indicatoren 35

Colofon 35

De onderdelen met deze achtergrondkleur vormen samen het aparte onderdeel van het beleidsplan dat de Wet stelsel openbare bibliotheekvoorzieningen (Wsob) voorschrijft. Hierin wordt specifiek ingegaan op de wijze waarop de KB de landelijke digitale openbare bibliotheek in stand houdt.

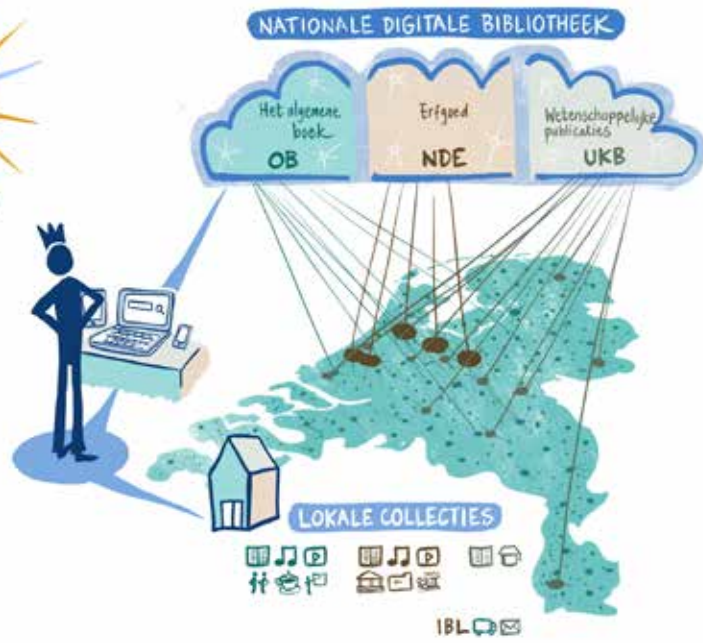
# Werken met WOORDEN

Met dit beleidsplan delen we onze strategische prioriteiten voor de komende vier jaar. We richten ons in eerste instantie tot de Nederlandse overheid, in het bijzonder het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap, waaraan we laten zien hoe we invulling geven aan onze wettelijke opdrachten. Maar we nodigen iedereen uit om te lezen: het realiseren van dit beleidsplan staat of valt bij de mate waarin we met onze netwerken en gebruikers samenwerken.

# KB in een sterk veranderende omgeving



We maken onze plannen voor de komende vier jaar in een sterk veranderende omgeving. In de eerste plaats zien we de digitale transformatie van de samenleving, die veel invloed heeft op mensen en organisaties. Die transformatie is nog in volle gang: de combinatie van nieuwe technologieën maakt dingen mogelijk die nog niemand precies kan inschatten. Die mogelijkheden leiden niet altijd tot gewenste ontwikkelingen. Daarom is sturing nodig, bijvoorbeeld bij het waarborgen van privacy of betrouwbare informatie, of op sociaal vlak in het tegengaan van eenzaamheid en isolement.



## Digitale ontwikkelingen

De KB heeft al vroeg het voortouw genomen in digitale ontwikkelingen en blijft zich profileren als bewuste speler in dit proces, waarbij de digitale kansen voor lezen, leren en onderzoek benut worden. In het vorige beleidsplan introduceerden we het begrip 'Nationale Digitale Bibliotheek', waarmee we alles bedoelen wat we met onze partners doen om de toegang tot publiek gefinancierde bibliotheekcollecties voor alle Nederlanders mogelijk te maken.

## De kracht van het netwerk

Als instelling voor wetenschappelijk onderzoek zijn we actief in wetenschappelijke netwerken, in het bijzonder in het netwerk met universiteitsbibliotheken en netwerken rond het gebruik van tekst in wetenschappelijk onderzoek. Als erfgoedinstelling spannen we ons in om het Netwerk Digitaal Erfgoed verder te ontwikkelen, om digitale collecties beter zichtbaar, bruikbaar en houdbaar te maken. Als landelijke digitale openbare bibliotheek willen we Nederlanders gebruiksvriendelijk en laagdrempelig digitaal laten lezen. Als regisseur in het stelsel van openbare bibliotheken werken we aan een krachtig netwerk van openbare bibliotheken, die in het hart van hun gemeenschap actief zijn en bijdragen aan een geïnformeerde, geïnspireerde en betrokken samenleving.

## Samenleven en samenwerken

We zien nieuwe manieren van samenleven en samenwerken ontstaan. We noemden het vorige beleidsplan 'de kracht van

het netwerk', omdat we geloven dat we alleen in samenspraak en samenwerking met onze relaties onze doelen kunnen bereiken. We willen een publieke speler in maatschappelijke ontwikkelingen zijn en relevante initiatieven bevorderen, zoals community librarianship, Open Science, Wikipedia en Public Spaces. We zien ook dat de informatiemaatschappij vraagt om andere manieren van organiseren –egalitair in plaats van hiërarchisch, flexibeler en meer gericht op mensen dan op systemen. We willen deze ontwikkelingen ruimte geven in onze eigen organisatie.

## Huisvesting

We weten dat ons huidige gebouw – hoewel nog relatief jong – niet geschikt is voor de toekomst. In 2017 bleek dat renovatie van het huidige pand kostbaarder zou zijn dan nieuwbouw. Dat was de aanleiding om de verschillende functies van onze huisvesting - magazijn, publieke ruimte en kantoren – nog eens tegen het licht te houden en een visie daarop voor de toekomst te ontwikkelen. Dat we onze doelen in samenspraak met onze partners en gebruikers realiseren, betekent dat de overgangen tussen de publieks- en werkruimtes natuurlijker mogen zijn. Onze fysieke collecties, ruim 3,5 miljoen boeken, 650.000 tijdschriftbanden en meer dan 100.000 krantenleggers, krijgen een eigen huisvesting, op enige afstand van de publieksruimte en kantoren, waarbij het klimaat en het veiligheidsregime volledig kunnen worden toegesneden op de collecties.

We bereiden ons dus voor op een verhuizing in de volgende beleidsperiode (2023-2026). Dat betekent dat het inzet zal vragen om veilig te kunnen blijven werken in het bestaande gebouw. Maar nog meer betekent het dat we de komende

jaren verder vorm zullen geven aan de nieuwe nationale bibliotheek. 'We vormen onze gebouwen en daarna vormen ze ons', zei Churchill over het Engelse Huis van Afgevaardigden. De KB zal gehuisvest zijn op een centrale locatie in Den Haag op een manier die aansluit bij onze rol en ambities. Mensen hoeven steeds minder naar de locatie te komen om de collecties te raadplegen, met uitzondering van datgene dat hoge materiële waarde heeft of niet digitaal beschikbaar is. Dat maakt het des te belangrijker dat het gebouw een icoon is waar het geschreven woord wordt gevierd en versterkt. En waar het belang van kennis, creativiteit en persoonlijke ontwikkeling vooropstaat. We willen op een plek werken die ook bezoekers inspireert en verleidt, om samen slimmer, vaardiger en creatiever te worden.

## Duurzame ontwikkelingsdoelen

De impact die we hebben op de levens van mensen vormt onze maatschappelijke waarde. Samen met onze bestuurders en medewerkers hebben we voor dit beleidsplan gekeken waar in de samenleving we een verschil kunnen maken. De 'to-do-lijst van de mensheid', gevormd door de duurzame ontwikkelingsdoelen van de Verenigde Naties (SDG's) [te vinden op: [www.sdg-nederland.nl/](http://www.sdg-nederland.nl/)], is daarbij onze leidraad.



### 4. Geletterdheid

Er voor zorgen dat tegen 2030 alle jongeren en een groot aantal volwassenen, zowel mannen als vrouwen, geletterd en rekensvaardig zijn. [Doel 4, Goed onderwijs, paragraaf 4.6]



### 9. Wetenschap

Verbeteren van het wetenschappelijk onderzoek (...) en bevorderen van innovatie. [Doel 9, Innovatie en duurzame infrastructuur, paragraaf 9.5]



### 11. Erfgoed

De inspanningen vergroten om het culturele en natuurlijke erfgoed van de wereld te beschermen en veilig te stellen. [Doel 11, Veilige en duurzame steden, paragraaf 11.4]



### 16. Publieke toegang tot informatie

Publieke toegang bieden tot informatie en fundamentele vrijheden garanderen, in lijn met nationale wetgeving en internationale overeenkomsten. [Doel 16, Vrede, veiligheid en rechtvaardigheid, paragraaf 16.10]

Op deze vier punten voegen we waarde toe voor alle Nederlanders. Dat maakt het werk dat wij doen inspirerend, verrijkend en zinvol.

## Missie

De Koninklijke Bibliotheek is al eeuwenlang een bron van inspiratie en ontwikkeling. Opgericht in 1798 groeiden we uit naar een brede, veelzijdige organisatie, die de nationale bibliotheekcollectie zichtbaar, bruikbaar en houdbaar maakt voor alle Nederlanders en voor elk type gebruik, nu en in de toekomst. We dragen zorg voor het geschreven woord, met name voor de Nederlandse publicaties, en stellen iedereen in staat om te lezen, te leren en onderzoek te doen. Zo dragen we eraan bij dat Nederland elke dag slimmer, vaardiger en creatiever wordt.



## Visie

We treden veranderingen en ontwikkelingen tegemoet met een actieve en optimistische houding. Onze drie leidende principes zijn:

### 1. Maatschappelijke waarde centraal

Als publiek gefinancierde organisatie staat voor ons de bijdrage die we kunnen leveren aan de maatschappij voorop. Hieraan toetsen we de voortgang en het succes van onze activiteiten.



## 2. Digitaal voorop

Om onze rol in de informatiesamenleving goed te kunnen spelen, leren we binnen de hele organisatie steeds beter om primair digitaal te denken en werken.

## 3. Denken in netwerken

Bij onze maatschappelijke rol in de informatiesamenleving hoort ook denken in netwerken. We bundelen de krachten met gebruikers en partners om samen verder te komen.

# Waarden

De kernwaarden die we delen zijn: open, verbindend, vernieuwend en betrouwbaar. Vanuit die kernwaarden willen we onze missie vormgeven en in onze netwerken actief zijn.

Open betekent dat we iedereen toegang bieden tot kennis en informatie, op een zo eenvoudig mogelijke manier. We zijn geïnteresseerd in wat er speelt in de eigen organisatie en daarbuiten, staan ferm voor de vrijheid van meningsvorming en moedigen een open discussie actief aan.

We creëren dynamiek en kruisbestuiving door mensen, technologie, informatie, wetenschap en erfgoed optimaal met elkaar te verbinden. Het is een understatement om te zeggen dat we dat niet alleen kunnen: in deze vernetwerkte wereld leidt verbinding tot vooruitgang en beweging. De KB deelt haar expertise en ervaring en breidt die elke dag uit in het contact met anderen.

De waarde vernieuwend staat voor innoveren op basis van technologische en sociaal-maatschappelijke ontwikkelingen. Door data beschikbaar te stellen worden nieuwe wetenschappelijke vragen mogelijk. Lezen en luisteren doen we nu ook digitaal; dat vertaalt zich in onze dienstverlening. We blijven onze taak vervullen, maar met nieuwe middelen. Zo blijft de KB zichtbaar en relevant in een snel veranderende wereld.

We zijn betrouwbaar. We bouwen aan relaties vanuit wederzijds vertrouwen. We zijn deskundig, delen onze kennis en zorgen ervoor dat onze collectie vindbaar en toegankelijk is en blijft. Klanten, collega's en partners kunnen op ons en op onze diensten rekenen, nu en in de toekomst.

# Strategische prioriteiten

We willen de komende vier jaar op de volgende terreinen resultaten behalen :

1. Het geschreven woord aan het werk zetten in de maatschappij;
2. Zorgen voor het geschreven woord;
3. De infrastructuur voor het geschreven woord organiseren;
4. Onze organisatie en onze netwerken ontwikkelen.



Het geschreven woord aan  
het werk zetten  
in de **MAATSCHAPPIJ**

h1



# 1. Het geschreven woord aan het werk zetten in de **MAATSCHAPPIJ**

We willen dat zoveel mogelijk mensen in aanraking komen met het geschreven woord, door te lezen, leren of onderzoek te doen. We maken het makkelijker voor mensen om ook digitaal geletterd te worden. We ondersteunen wetenschappelijk onderzoek en geven laagdrempelig toegang daartoe. We vieren het geschreven woord en het belang en plezier van lezen.

## Wat zien we gebeuren?

In Europese en internationale indexen op het gebied van innovatie en digitalisering heeft Nederland steevast een positie in de top 10. Nederland heeft een sterke uitgangspositie om mee te bouwen aan een digitale samenleving voor iedereen. Het unanieme besluit van de Europese ministers voor Onderzoek en Innovatie (onder Nederlands voorzitterschap) om vrije toegang tot alle wetenschappelijke artikelen als norm te hanteren in Europa en een optimaal hergebruik van onderzoeksdata na te streven, helpt daarbij. Digitalisering biedt veel mogelijkheden voor ontwikkeling en interactie, maar vergroot ook de ongelijkheid in de samenleving. 2,5 miljoen Nederlanders zijn onvoldoende geletterd om mee te doen.

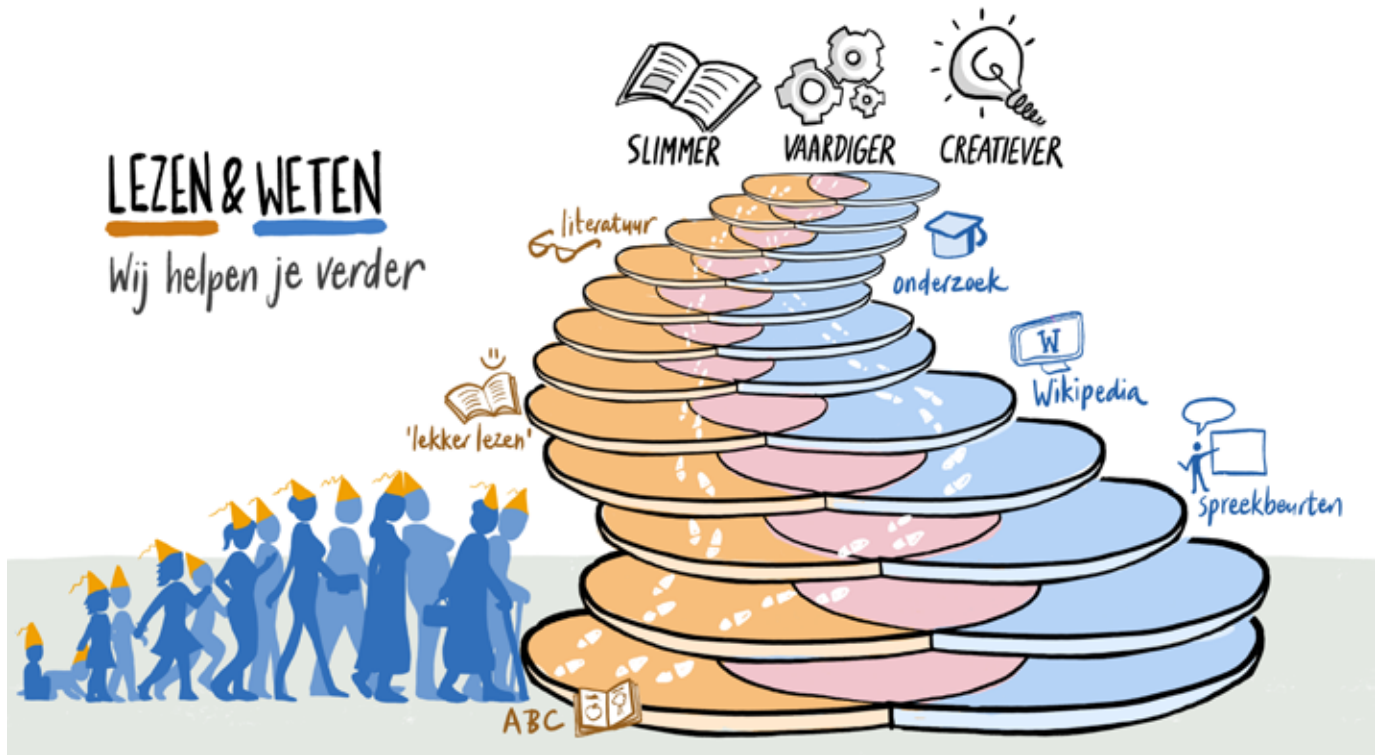
Tot slot zien we dat lange teksten (zoals boeken) terrein verliezen op andere media. Het tijdsbestedingsonderzoek van het SCP (2017) laat zien dat de daling van leestijd die al sinds de jaren vijftig gaande is doorzet. Met name onder jongeren is de daling sterk. We opereren dus in een context die zowel kansen biedt als risico's in zich draagt.

## Wat gaan we doen?

De KB is er voor alle Nederlanders. Samen met partners zorgen we ervoor dat iedereen een stap kan maken op het gebied van lezen of informatievaardigheid. Om iedereen zo goed mogelijk en 'op maat' te bedienen, maakt de KB onderscheid in doelgroepen en de generieke behoeften die gebruikers kunnen hebben. Zo geven we invulling aan de duurzame ontwikkelingsdoelen om geletterdheid en wetenschap te bevorderen.

We weten dat er in Nederland drie miljoen kinderen en jongeren zijn onder de 15 jaar. Boven de 15 jaar heeft volgens het CBS ongeveer een derde een onderwijsniveau onder het middelbaar beroepsonderwijs (mbo), een derde op mbo-niveau en een derde op hbo- of wo-niveau. Iedereen die zich wil ontwikkelen, formeel of informeel, kan via de bibliotheek een stap verder komen. We willen dat onze diensten toegankelijk zijn voor al deze groepen en ook voor mensen uit het buitenland die geïnteresseerd zijn in Nederlandse publicaties. We spannen ons extra in voor mensen met een beperking, door passende leesvormen aan te bieden en onze dienstverlening toegankelijk te maken.





Ons denken in netwerken betekent dat we met onze gebruikers en partners zoeken naar de beste vormen om van waarde te zijn. Niet alleen door aan te bieden, maar ook door samen te werken. We bieden de mogelijkheid om de kennis en informatie waar wij toegang toe geven te verrijken met reviews en transcripties. Ook stellen we waar mogelijk de content beschikbaar zodat anderen daarmee nieuwe diensten kunnen bouwen.

Diensten die toegang geven tot Nederlandse boeken, kranten en tijdschriften (zoals de Digitale Bibliotheek voor de Nederlandse letteren (DBNL), online Bibliotheek en Delpher) vertegenwoordigen samen ruim twee derde van het totale bezoek aan onze websites. Met onze digitale diensten bereiken we nu bijna een vijfde van de Nederlandse bevolking. We streven ernaar dat dit percentage in de komende beleidsplanperiode stijgt tot 25%, vooral door de manier sterk te vereenvoudigen waarop mensen gebruik kunnen maken van onze diensten.

## Stimuleren van lezen

Nederlandse bibliotheken zijn de leesmotor van Nederland. Ook al loopt het aantal lezers terug, Nederlanders lezen in vergelijking met andere landen nog relatief veel en goed

(Leesmonitor, 2017). We willen graag dat dit zo blijft. Het bevorderen van lezen is iets dat we met een brede coalitie van partners uitvoeren, verenigd in de Leescoalitie. Partners hierin zijn de Stichting Collectieve Propaganda van het Nederlandse Boek (CPNB), Stichting Lezen, Stichting Lezen en Schrijven en de Vereniging van Openbare Bibliotheken (VOB). De KB maakt laagdrempelig digitaal lezen mogelijk in de landelijke digitale bibliotheek en ondersteunt lokale bibliotheken met landelijke programma's als BoekStart en de Bibliotheek op school.

Ruim twee miljoen kinderen zijn lid van de bibliotheek. In de afgelopen beleidsperiode is ook een digitale jeugdbibliotheek gerealiseerd, die steeds verder wordt uitgebouwd. We vinden dat alle kinderen in Nederland de kans moeten krijgen om plezier in lezen te ontwikkelen en te behouden. We weten dat een stimulerende omgeving, thuis en op school, de sleutel is om het leesvuur in kinderen te ontsteken. De Leescoalitie zet zich ervoor in om zo'n omgeving voor zo veel mogelijk kinderen in Nederland te creëren en te behouden.

Met Stichting Lezen voeren we het leesbevorderingsprogramma 'Kunst van Lezen' uit, dat onderdeel uitmaakt van het landelijke actieprogramma 'Tel mee met Taal' dat

laaggeletterdheid voorkomt en bestrijdt. Het programma 'BoekStart' stimuleert lezen met baby's en peuters, thuis en in de kinderopvang. Ouders worden uitgenodigd om met hun kinderen tussen de 0 en 4 jaar oud naar de bibliotheek te komen. BoekStart bestaat inmiddels tien jaar en bereikt bijna de helft van de Nederlandse baby's. In wat we de doorgaande leeslijn noemen wordt BoekStart opgevolgd door het jeugdaanbod van de Bibliotheek en 'de Bibliotheek op school' in het basisonderwijs en het voortgezet onderwijs (vmbo). Ruim 40% van de Nederlandse basisscholen doet hieraan mee. In het voortgezet onderwijs bieden we tevens digitaal ondersteuning bij het lezen voor de lijst.

Plezier is een belangrijke factor bij de ontwikkeling van leesvaardigheden en om mensen meer en langer te laten lezen. We willen mensen daartoe verleiden met onze eigen diensten, maar ook via campagnes en activiteiten. Het lezen van literatuur leert mensen zich te verplaatsen in andere mensen en omgevingen. We vinden het belangrijk dat mensen verleid worden om meer te lezen en uitgedaagd worden om ook andere boeken te lezen dan wat ze meestal kiezen.

Onze klanten zijn net zo divers als onze collectie. We weten dat er niet één vorm van lezen is die voor iedereen volstaat, maar dat mensen dat op verschillende momenten op verschillende manieren willen doen, op papier of digitaal, via luisterboeken of via tekst. We ondersteunen zowel de veellezer als degene voor wie luisteren het nieuwe lezen is en we maken het eenvoudig en aantrekkelijk om onze diensten te gebruiken.

Leesvaardigheid is belangrijk voor het kunnen begrijpen van teksten met een hogere moeilijkheidsgraad. Samen met de openbare bibliotheken bieden we een doorgaande leeslijn die aansluit op het leesonderwijs en die ook de gevorderde lezer voldoende uitdaging biedt. We digitaliseren de komende jaren literaire klassiekers, die dan via uitgevers en de digitale openbare bibliotheek opnieuw beschikbaar komen.

Op 1 januari 2019 is het convenant e-lending in werking getreden, dat afspraken tussen makers, uitgevers en bibliotheken vastlegt rond digitale beschikbaarstelling. Bibliotheken krijgen eerder beschikking over nieuwe titels in het gewenste *one copy multiple user*-model. De auteurs krijgen een eerlijke vergoeding en voor makers en uitgevers ontstaat meer transparantie over het aantal uitleningen. Dat convenant zal leiden tot meer titels voor de digitale openbare bibliotheek – waaronder actuele titels en jeugdtitels.

Sinds de eerste uitlening door minister Jet Bussemaker in 2014 (Vaslav van Arthur Japin) zijn er al meer dan 10 miljoen e-books uitgeleend. Het huidige tariefmodel

wordt in 2018 geëvalueerd; daaruit komt een nieuw model voort dat vanaf 2020 zal gelden.

### Aangepast Lezen

Toegankelijkheid voor mensen met een (lees)beperking is nog lang niet vanzelfsprekend, al is steeds meer (vooral digitale) informatie in een toegankelijk format beschikbaar. We dragen bij aan 'Onbeperkt meedoen', waarmee Nederland het VN-verdrag voor rechten voor personen met een handicap (2016) implementeert.

Het programma "Aangepast Lezen" bevordert dat mensen met een leesbeperking volwaardig mee kunnen doen in de maatschappij en maakt boeken, kranten en tijdschriften toegankelijk in een aangepaste leesvorm (audiolezen, braillelezen, letterlezen, combilezen). We doen dit samen met onze partners en in goed gesprek met onze klanten.

Ruim 1,1 miljoen Nederlanders hebben een leesbeperking, het aantal Nederlanders met een visuele beperking neemt de komende beleidsplanperiode naar verwachting toe met 20%, onder andere door de vergrijzing. De komende jaren vergroten we het deel van onze collectie dat specifiek gericht is op jongeren met een visuele beperking en slechtziende ouderen en we stimuleren dat mensen de mogelijkheden van aangepast lezen kennen en gebruiken. We werken verder aan de verbetering van onze diensten, producten en productie en versterken de verankering van Aangepast Lezen in de lokale openbare bibliotheek en de landelijke digitale openbare bibliotheek.

### Vergroten digitale geletterdheid

Om maatschappelijk mee te kunnen doen, is het belangrijk om geletterd te zijn, te kunnen lezen en schrijven. Maar in een digitaliserende samenleving is in het verlengde daarvan ook digitale geletterdheid essentieel. Digitale geletterdheid omvat informatievaardigheden, ICT-vaardigheden, *computational thinking* (het logisch benaderen van problemen, zodat ze met digitale technologie kunnen worden opgelost) en mediawijsheid.

Voor het leren van vaardigheden rond geletterdheid en digitale geletterdheid werken we samen met lokale partners zodat persoonlijk contact en begeleiding mogelijk is. Als mensen voldoende vaardigheden hebben om zelf aan de slag te gaan, kan er gebruik worden gemaakt van (digitale) diensten en activiteiten waar de vaardigheden worden toegepast of verder worden ontwikkeld. Het doel is om samen met onze partners een miljoen mensen uit de groep laag digitaal geletterden te bereiken. We willen om

te beginnen een deel van deze groep via ondersteuningsprogramma's naar een primair vaardigheidsniveau begeleiden.

De KB heeft de afgelopen jaren met de Stichting Lezen en Schrijven de totstandkoming van (digi)Taalhuizen in bibliotheken gestimuleerd. Hier krijgen burgers hulp bij het contact met de digitale overheid, worden ze doorverwezen naar hulpinstanties of geattendeerd op educatieve programma's. We streven naar een eenduidig educatief digitaal aanbod voor verschillende behoeften: taal, digitaal, werk en inkomen, e-overheid, rekenen en geld, gezin en gezondheid.

In het huidige medialandschap is het kritisch en bewust omgaan met media essentieel voor iedereen, of het nu gaat over het waarheidsgehalte van informatie of de omgang met social media. Samen met onze partners richten we ons op groepen die ondersteuning nodig hebben bij vaardigheden rond mediawijsheid. We trekken dit door tot de digitale bronnenkritiek die essentieel is voor onderzoekers.

## Wetenschappelijk onderzoek

De KB ondersteunt wetenschappelijk onderzoek in Nederland door toegang te bieden tot haar fysieke en digitale collectie en de kennis die we sinds ons ontstaan in 1798 hierover hebben opgebouwd en vastgelegd.

De komende jaren zijn we partner in CLARIAH-PLUS, een infrastructuur die onderzoekers in de geesteswetenschappen toegang biedt tot grote verzamelingen digitale tekst en innovatieve en gebruiksvriendelijke applicaties voor de verwerking van deze data. Zowel de data als de applicaties zullen duurzaam worden beheerd, zodat ze ook in de toekomst van nut kunnen zijn voor wetenschappers: van letterkundigen, historici en archeologen tot taalkundigen, spraaktechnologen en mediawetenschappers.

De positie van de KB in CLARIAH-PLUS is mede te danken aan de digitaliseringsinspanningen die in de afgelopen jaren met steun van OCW en NWO zijn uitgevoerd en die – in samenwerking met de universiteitsbibliotheken – hebben geleid tot de lancering van Delpher in 2013. Delpher bevat inmiddels ruim 60 miljoen pagina's uit meer dan honderd instellingen. In de afgelopen beleidsperiode is ook gewerkt aan de integratie van de Nederlandstalige teksten die voor de Digitale Bibliotheek voor de Nederlandse letteren (DBNL) zijn gedigitaliseerd. De grootste Nederlandse tekstcollecties zijn nu integraal beschikbaar. Zowel aan Delpher als aan de DBNL worden jaarlijks teksten toegevoegd. Voor DBNL gebeurt dit primair met financiering van de Taalunie en

op grond van selectie door een werkgroep bestaande uit vertegenwoordigers van de Taalunie, de KB en de Vlaamse Erfgoedbibliotheek. Deze werkgroep wordt in de selectie van Nederlandstalige werken ondersteund door adviseurs voor de verschillende vakgebieden en geeft ook ruimte voor digitalisering op verzoek. Voor Delpher is de financiering voor het overgrote deel afkomstig uit het conserverings- en digitaliseringsprogramma Metamorfoze.

Voor wetenschappelijke doeleinden stellen we naast de resultaten van massa-digitalisering ook gecontroleerde dataverzamelingen beschikbaar, zoals de Nederlandse Bibliografie en het DBNL-corporus. In het KB LAB ontwikkelen we met onderzoekers nieuwe kennis en tools gericht op het gebruik van onze gedigitaliseerde collectie.

### Toegang tot wetenschappelijk onderzoek

Leren is geen traject dat eindigt met het afronden van een schoolopleiding, het gaat een leven lang door. Bibliotheken kunnen daarbij een belangrijke rol spelen. De KB spant zich in voor open wetenschap, en in het bijzonder open access: vrije toegang tot en hergebruik van wetenschappelijke publicaties die met publieke middelen tot stand zijn gekomen. Met onder andere de Nederlandse Organisatie voor Wetenschappelijk Onderzoek, de Vereniging Samenwerkende Nederlandse Universiteiten, de Vereniging Hogescholen, de Koninklijke Nederlandse Academie van Wetenschappen en de ICT-innovatie-coöperatie SURF werkt de KB samen aan de open access-ambities via het 'Nationaal Platform Open Science', dat zich inzet voor een transitie naar open wetenschap. We nemen hierin met name de rol op ons om voor mensen die niet vanzelfsprekend toegang hebben tot wetenschappelijke informatie een gidsfunctie te vervullen.

Om alle Nederlanders zo eenvoudig mogelijk toegang te geven tot onze fysieke en digitale collectie, brengen we de informatie over de collecties van publiek gefinancierde bibliotheken bij elkaar in de nationale bibliotheekcatalogus. We spannen ons in om deze informatie beter zichtbaar en vindbaar te maken, bijvoorbeeld via zoekmachine-optimalisatie. Voor de gedigitaliseerde collecties gaan we nog een stap verder en maken we het ook mogelijk om met de content zelf aan de slag te gaan als dat rechtenvrij is, of via tekst- en datamining als dat niet het geval is. Uitgangspunt is vrije toegang tot zo veel mogelijk informatie, met inachtneming van auteurs- en beeldrecht.

Het Netwerk Digitaal Erfgoed zal de komende jaren een grote stap zetten in het zichtbaar maken van digitale erfgoedcollecties en stelt daarvoor graag het publieksmerk





'Geheugen van Nederland' ter beschikking. Het Geheugen is een vroeg voorbeeld van samenwerking door erfgoedinstellingen ten behoeve van de zichtbaarheid van digitale collecties, ondersteund door het ministerie van OCW. Het is daarom passend dat dit merk een nieuwe betekenis en vorm krijgt voor het Netwerk Digitaal Erfgoed.

## Vieren van het geschreven woord

We vieren het geschreven woord, het belang en plezier van lezen, ieders recht op persoonlijke ontwikkeling en de vrijheid van meningsvorming. We vinden het belangrijk dat mensen in aanraking komen met de kracht van het geschreven woord, niet alleen door onze diensten, maar ook door te genieten van de historische sensatie en de creativiteit en esthetiek die in publicaties is vastgelegd. We willen inspireren en verrassen, het geschreven woord laten beleven en laten spreken, zorgen voor interactie en verdieping. Via sociale media, pers en programmering willen we een twinkeling teweegbrengen: mensen aanzetten tot denken en laten genieten van ons cultureel erfgoed.

We bereiden ons voor op de nieuwe huisvesting door in het bestaande gebouw te experimenteren met spannende manieren om het geschreven woord te vieren. Ook willen we als KB meer zichtbaar aanwezig zijn waar het geschreven woord onderwerp van gesprek is, zoals op scholen, bij leesclubs en op festivals.

Schrijvers vinden andere vormen om zich uit te drukken, teksten krijgen nieuw leven in digitale vorm en het papieren boek speelt voor veel lezers nog altijd een belangrijke rol. In het boek komen inhoud, opmaak en materiële vorm samen, een onbetwiste drie-eenheid in vroeger tijden. Maar door andere typen media (audiovisueel), andere dragers (ook digitaal) en andere manieren van lezen (minder lange teksten), ontwikkelt de wereld van het boek zich. De KB speelt een actieve rol in deze ontwikkeling. We laten dat zien in onze diensten, door samen te werken met Museum Meermanno in het 'Huis van het boek' en door bij te dragen aan de activiteiten van KVB Boekwerk, het kenniscentrum van de Koninklijke Vereniging voor het Boekenvak.

ZORGEN voor het  
geschreven woord

h2



# 2.

## ZORGEN voor het geschreven woord

Een kerntaak van de KB is het vastleggen van het geschreven woord van nu voor de toekomst.

We willen nieuwe digitale werken op een stabiele en betrouwbare manier verwerken en bewaren.

We geven extra aandacht aan onze metadata.

En we werken aan een nieuw magazijn voor de fysieke collecties.

# Wat zien we gebeuren?

De hoeveelheid informatie in de wereld verdubbelt elke twee jaar. Traditioneel is de rol van nationale bibliotheken altijd geweest om de gedrukte publicaties van een land te bewaren, waardoor menselijke kennis behouden blijft om op voort te bouwen. Nu er ook op websites, blogs en social media wordt gepubliceerd, wordt het moeilijker om vast te stellen wat bewaard moet worden. Duurzame toegang bieden tot deze nieuwe formaten is nog redelijk onontgonnen terrein. Nieuwe technologie maakt nieuwe en andere manieren van verwerken van deze informatiestromen mogelijk.

# Wat gaan we doen?

## Digitaal magazijn

Een fundamentele rol van de KB is het vastleggen van het geschreven woord van nu voor de toekomst. Sommige collecties beheren we al sinds 1798 en we voegen nog altijd papieren publicaties toe aan onze collecties. In de afgelopen twintig jaar zijn we ook in toenemende mate digitale publicaties gaan bewaren. Naast de Nederlandse productie nemen we niet-Nederlandse open access-monografieën en tijdschriften op in ons Digitaal Magazijn. We bewaren ook een selectie van het Nederlandse web in afstemming met onze partners in het Netwerk Digitaal Erfgoed. We verkennen het juridisch kader dat nodig is om dit op een effectieve manier te doen.

We hebben de afgelopen jaren gewerkt aan het ontwerp van een nieuw Digitaal Magazijn, dat in de komende jaren wordt opgeleverd. We werken er naartoe om in 2019 het internationale keurmerk voor betrouwbare digitale opslag aan te vragen, het zogenaamde Core Trust Seal, ter verificatie dat we op dit punt op de juiste weg zijn. We willen in internationaal verband met andere nationale bibliotheken een *Safe Places Network* garanderen, waarbij elk land zijn eigen nationale collectie beheert. Deze ambitie maakt onderdeel uit van het duurzame VN-ontwikkelingsdoel om het (gepubliceerde) erfgoed van de wereld veilig te stellen.

De verwerkingscapaciteit van de KB neemt minder snel toe dan de hoeveelheid informatie. Daarom is het belangrijk om onze collecties op een bewuste en gecontroleerde manier te laten groeien. We gaan in samenspraak met anderen selectiever bewaren en nieuwe technische mogelijkheden benutten om onze opslag en verwerkingscapaciteit te vergroten.

## Metadata

Sinds 1969 legt de KB op verschillende manieren en in verschillende systemen digitale informatie over haar collecties vast (metadata). Deze systemen zijn in de afgelopen decennia organisch gegroeid en diep verweven geraakt met de verwerkingsprocessen in de KB. We willen de komende jaren ernaar toe werken dat we die systemen met elkaar in verband brengen en zo beter toegang geven tot de rijke kennis die erin is vastgelegd. We leggen die informatie en de relaties ertussen vast in een informatiemodel.

Een nationale bibliotheek zorgt ervoor dat er ten minste voor alle Nederlandse publicaties betrouwbare informatie over auteurs en titels beschikbaar is: de Nationale Bibliografie. We streven ernaar die te publiceren in de vorm van linked data, zodat anderen die kunnen hergebruiken. Met de Nationale Bibliotheekcatalogus leggen we informatie vast over de nationale bibliotheekcollectie. Ook willen we namen en plaatsen beschikbaar stellen als linked data in het kader van het Netwerk Digitaal Erfgoed. We gebruiken hiervoor stabiele toegangssystemen (zogenoemde resolvers, persistente identifiers en URI's).

Digitale mogelijkheden geven ook kansen om ons werk anders te doen. Waar in het verleden het overtypen van informatie de enige manier was om te standaardiseren kan dat nu sneller, goedkoper en beter door inzet van nieuwe technologieën. We kunnen zowel dieper beschrijven (bijvoorbeeld door aan te geven over welke persoon een bepaald artikel gaat), als breder (door bijvoorbeeld te koppelen aan informatie van anderen over hetzelfde onderwerp). We maken op basis van het informatiemodel een plan waarin we vastleggen welke informatie we op welk niveau nodig hebben.

## Fysiek magazijn

De huidige huisvesting van de KB is niet geschikt voor de toekomst. Voor onze fysieke collecties realiseren we een nieuw magazijn waarin het klimaat en het veiligheidsregime optimaal zijn. We denken zo onze fysieke collecties veiliger, duurzamer, efficiënter en goedkoper te kunnen beheren. De voorbereidingen om tot zo'n magazijn te komen zijn al begonnen omdat het verhuizen van 115 kilometer collectie geen sinecure is. We hopen tegen het einde van de beleidsplanperiode te kunnen beginnen met bouwen.

# h3

INFRASTRUCTUUR  
voor het geschreven woord  
organiseren



# 3.

## INFRASTRUCTUUR voor het geschreven woord organiseren

We kunnen het geschreven woord alleen aan het werk zetten en ervoor zorgen als onze digitale infrastructuur dat ondersteunt. We laten daarom onze eigen infrastructuur geregisseerd groeien en onderzoeken hoe we een krachtig publiek knooppunt kunnen zijn in het informatienetwerk, samen met onze partners. Daarbij hebben we aandacht voor legacy en bedrijfszekerheid.



# Wat zien we gebeuren?

Een volgende stap in de digitale transformatie is dat informatienetwerken steeds meer verbonden raken. Een open netwerk biedt daarvoor de nodige mogelijkheden, al laten grote platforms steeds minder vanzelfsprekend die openheid ook toe. In reactie daarop is een publieke beweging aan het ontstaan die juist het open en publieke karakter van het web ondersteunt. Het gedistribueerde web, waarbij het eigenaarschap bij de bron blijft, stimuleren we. We onderkennen het belang van digitale veiligheid. Zich snel ontwikkelende technologieën (AI, Voice, IoT, robotisering) volgen we en gebruiken we waar deze bijdragen aan het realiseren van onze doelen. Bibliotheken zijn vroeg begonnen met digitaliseren, maar hebben daarom nu te maken met de wet van de remmende voorsprong. Dat betekent dat infrastructuur die in voorgaande decennia vooruitstrevend was, nu niet meer voldoet aan de eisen van de tijd. We besteden daarom structureel aandacht aan de afweging tussen legacy (de bestaande, vaak versnipperde en soms verouderde infrastructuur) en het belang van wendbaarheid en snelle aanpassing aan de veranderende omgeving.



## Wat gaan we doen?

### Geregisseerde groei infrastructuur

De KB heeft in 2018 een informatievisie opgesteld, die uitgaat van het idee dat de KB een knooppunt is in informatienetwerken en dat onze digitale infrastructuur zelf ook op te vatten is als een netwerk van knooppunten. Daarbij spreken we bij voorkeur niet over grenzen en afbakening, maar over verbindingen en ketens, gericht op het bereiken van onze doelen.

Een nieuwe informatiestrategie is weer een stap in de ontwikkeling van de KB tot een meer volwassen digitale organisatie. We zijn nu vooral in de fase waarin we ICT efficiënter en goedkoper inrichten. We groeien toe naar een situatie waarin we informatietechnologie gebruiken om andere manieren van werken mogelijk te maken en uiteindelijk ook echte vernieuwingen te realiseren (zoals het mee-ontwikkelen aan CLARIAH-PLUS).

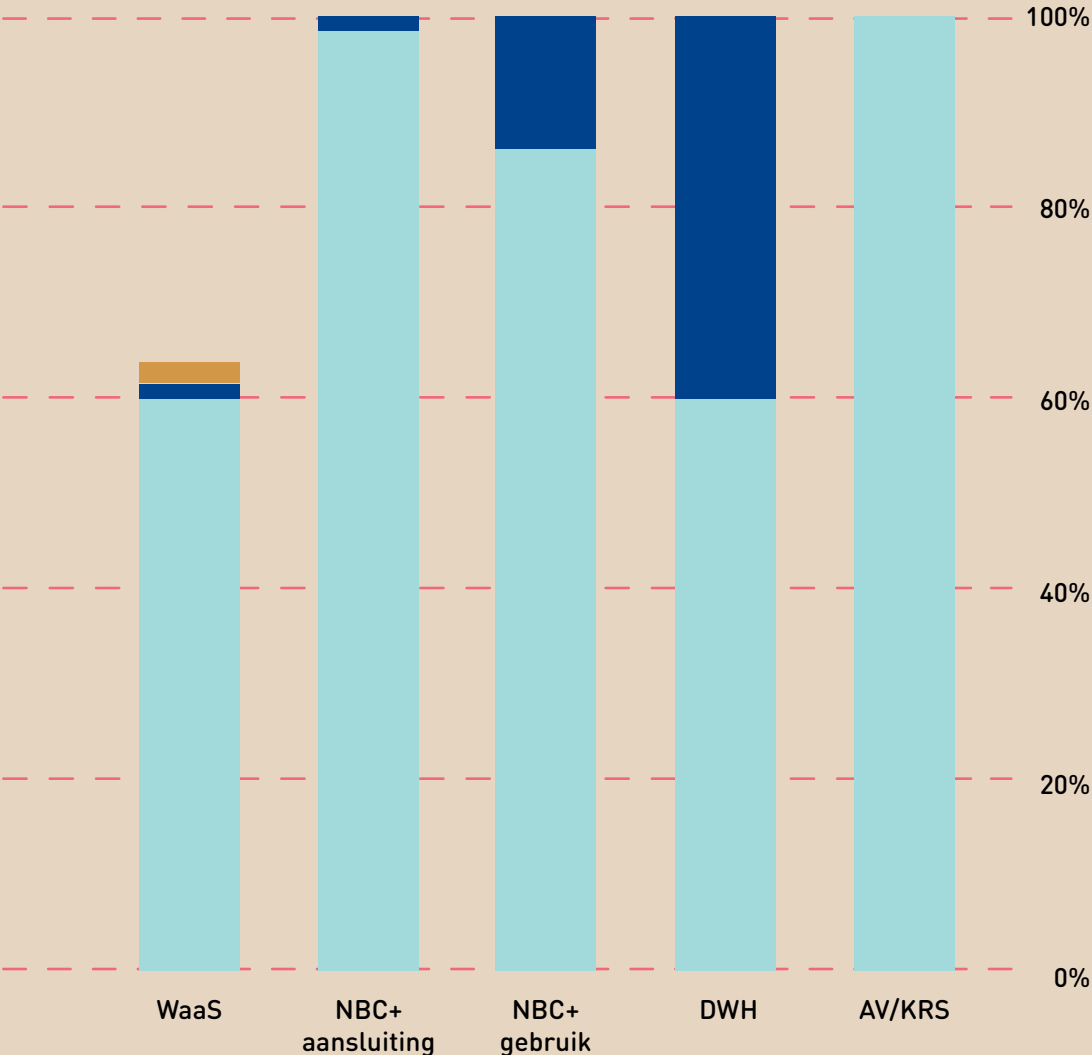
Centrale uitgangspunten zijn ontkoppeling en decentralisatie. Op deze manier willen we onze infrastructuur organisch en geregisseerd laten groeien. We hoeven niet alles zelf in huis te hebben om ergens regie over te kunnen voeren. Dat inzicht

brengt een radicale verandering van processen, denken en organiseren rond onze informatievoorziening met zich mee. We zullen zeker de complete beleidsplanperiode van vier jaar nodig hebben om deze verandering te effectueren.

### Krachtig publiek knooppunt in informatienetwerk

‘Het web is niet helemaal geworden wat ik ervan gehoopt had’ zei Tim Berners Lee in 2018 (‘ook al maakt Wikipedia veel goed’). Het web was oorspronkelijk open en decentraal bedoeld, terwijl door het overwicht van grote platforms het web centraliseert en geslotener wordt. Er is een publieke beweging, vanuit de wetenschap en kennisinstellingen om een alternatief te bieden, denk aan het gedistribueerde of gedecentraliseerde web, het aanwijzen van gemeenschappelijke *public spaces* en denken in *cultural commons*, waarbij nationaal erfgoed en het onderhoud ervan als van algemeen belang wordt beschouwd en niet (volledig) kan worden overgelaten aan de vrije markt. De bredere trend is dat maatschappelijke organisaties, waaronder de KB, deelnemen aan *peer-to-peer*-communities en meer en steeds intensiever samenwerken in netwerken.

# Gebruik landelijke digitale infrastructuur



- Verwacht 2019
- Aangesloten 2018
- Al aangesloten

We ondersteunen het Public Spaces Manifesto van een coalitie van partijen in Nederland, die onder andere als doel heeft een publieke omgeving op internet te realiseren. We laten de openheid en betrouwbaarheid van de door ons gebruikte algoritmes toetsen door experts en stellen onze datasets ter beschikking als alternatieve testset voor de algoritmes van anderen. Ook internationaal spannen we ons in voor een publiek alternatief voor activiteiten van maatschappelijk belang, zoals het eerder genoemde *Safe Places Network*.

## Gedeelde infrastructuur

De benadering dat we uitgaan van gedistribueerde functies in informatienetwerken nemen we mee in de samenwerkingen die we aangaan met partners. We hebben een wettelijke verantwoordelijkheid voor de landelijke digitale openbare bibliotheek, die bestaat uit een infrastructuur en content. De landelijke digitale infrastructuur voor openbare bibliotheken bestaat uit het e-bookplatform, de nationale bibliotheekcatalogus (NBC), een gemeenschappelijke website-infrastructuur (WaaS), een voorziening om gebruikers in te schrijven en te herkennen (AV/KRS) en een datawarehouse om informatie van en over bibliotheken te verzamelen en daarover te rapporteren (DWH). Deze onderdelen ontwikkelen we door en verbinden we onderling en met andere onderdelen van de bibliotheekinfrastructuur. Alle bibliotheken zijn aangesloten op of hebben toegang tot het e-bookplatform, de nationale bibliotheekcatalogus, AV en het DWH. Voor de WaaS en lokaal gebruik van de NBC kunnen bibliotheken zelf beslissen of ze gebruik willen maken van deze voorziening.

We streven naar optimaal gebruik van de landelijk gefinancierde voorzieningen. In overleg met onze netwerkpartners ontdebellen we waar mogelijk systemen, zodat er niet twee keer betaald hoeft te worden voor dezelfde functionaliteit. We gaan daarom ook met onze netwerkpartners verder met het verkennen van de mogelijkheden om tot een collectief landelijk bibliotheekstelsel te komen, wat een sterke wens is in het openbare-bibliotheeknetwerk.

Het al genoemde Netwerk Digitaal Erfgoed (NDE) is een initiatief dat de laatste jaren een steeds belangrijkere rol is gaan spelen om de maatschappelijke waarde van digitale collecties te vergroten door ze beter zichtbaar, bruikbaar en houdbaar te maken. De grootste landelijke erfgoedinstellingen (Nationaal Archief, Nederlands instituut voor Beeld en Geluid, de Rijksdienst Cultureel Erfgoed, Koninklijke Nederlandse Academie van Wetenschappen en de KB) zijn knooppunten in een groot en groeiend netwerk van erfgoedinstellingen in Nederland. Deze instellingen willen het actieve gebruik van erfgoedcollecties vergroten en zijn bereid daarvoor hun

collectiesystemen in te richten met linked data, gekoppeld aan terminologiebronnen en op een open en permanente manier te publiceren (persistent identifiers). Deze principes zijn vastgelegd in de gezamenlijk onderschreven Digitaal Erfgoed Referentie Architectuur (DERA). We stimuleren actief de versterking van het netwerk, dragen bij aan de intensivering van de nationale strategie digitaal erfgoed en passen onze eigen activiteiten aan op de NDE-uitgangspunten.

## Legacy en bedrijfszekerheid

De KB kan haar doelen alleen realiseren als we onze ICT-infrastructuur moderniseren. Verouderde technologie, ontoereikende functionaliteit en moeizame veranderingen kosten onevenredig veel tijd en energie. Daarom zullen we bij de stapsgewijze invoering van de nieuwe informatie-strategie steeds aandacht geven aan vermindering van deze systeem-legacy.

Naarmate het gebruik van de diensten groeit is bedrijfszekerheid in de dienstverlening steeds belangrijker. Dit geldt ook voor ons datacentrum en de back-up daarvan op locaties in Den Haag en Hilversum. In de komende vier jaar besluiten we over geheel of gedeeltelijke uitbesteding van de reken- en opslagfaciliteiten van de KB.

Onze organisatie en  
onze netwerken  
**ONTWIKKELEN**

h4



# 4. Onze organisatie en onze netwerken ONTWIKKELEN

We investeren in onze organisatie en in nationale en internationale netwerken, waaronder het stelsel van openbare bibliotheken. We geven een impuls aan processen met data en we leren door samen te werken met andere nationale bibliotheken en bibliotheekorganisaties.

# Wat zien we gebeuren?

De industriële samenleving is veranderd in een informatiemaatschappij, waarin onderlinge verbindingen nog altijd toenemen. Als gevolg daarvan opereren we in een omgeving die in toenemende mate complex is en waarin bestaande aannames over de situatie lang niet altijd opgaan. We zien dat omgevingsbewustzijn en een lerende instelling belangrijke eigenschappen zijn geworden van elke organisatie, ook voor publieke instellingen als de onze. We zien dat de schaal van activiteiten verandert: wetenschap en technologie kennen een wereldwijd speelveld, terwijl lokale verbindingen juist essentieel zijn voor gemeenschapszin en burgerschap. Data spelen een steeds belangrijker rol, niet als doel op zich, maar als een middel om beslissingen te onderbouwen en kennis te verwerven en te delen. Als je niet weet of het lezen van boeken terugloopt of het aantal publicaties toeneemt, kun je er ook niet naar handelen.

# Wat gaan we doen?

## Investeren in ontwikkeling

De digitale wereld vergt een eigen manier van denken en werken. Om in die wereld bij te dragen aan de duurzame ontwikkelingsdoelen die we als samenleving nodig hebben, moeten we daarom ook zelf leren en veranderen. De KB is van oorsprong een statische organisatie, waar stabiliteit en duurzaamheid zich ook vertaalden in een bureaucratische organisatiestructuur en -cultuur. We willen onze kwaliteiten behouden, maar ook wendbaarder worden en meer lerend vermogen ontwikkelen. We willen onze organisatie anders sturen, meer gebaseerd op samenwerking en betekenis. Daarom experimenteren we met andere vormen om ons te organiseren en waarde toe te voegen.

Als organisatie streven we een werkklimaat na waarin we van en met elkaar leren en verantwoordelijkheid nemen om de doelen van de organisatie te bereiken. Daarom zijn we nieuwsgierig naar elkaar en weten we elkaar te vinden om samen verder te reiken. We willen steeds onderzoeken hoe we de dingen die er toe doen en de maatschappelijke waarde waaraan we willen bijdragen op de beste manier kunnen realiseren. Dat gaat met vallen en opstaan en daarvan zijn we ons bewust: we leren door te doen.

We snappen dat er niet één aanpak is die voor alles werkt en willen ons ontwikkelen in het leren om diversiteit in te brengen in aanpak en perspectief. In het bewaren van onze collecties willen we vooral betrouwbaar zijn, maar in het bereiken van doelgroepen juist wendbaar, bijvoorbeeld om adequaat te kunnen inspelen op veranderingen in de consumentenstandaard voor onze diensten. En op andere momenten ligt de nadruk op weerbaarheid, bijvoorbeeld op het gebied van digitale veiligheid.

In alle gevallen leren we in verbinding met anderen. We hebben een lange traditie van samenwerking met universiteitsbibliotheken die we graag voortzetten. We investeren in twee jongere netwerken, het Netwerk Digitaal Erfgoed en het wetenschappelijke netwerk rond CLARIAH PLUS. En aan het netwerk van openbare bibliotheekvoorzieningen, waarvoor we stelselverantwoordelijk dragen, besteden we hieronder aandacht. In het bredere bibliotheeknetwerk zijn we actief in FOBID, Netherlands Library Forum, samen met de bibliotheken van hogescholen en universiteiten, de openbare bibliotheken en de beroepsvereniging voor informatieprofessionals. We hebben een onderzoeksagenda die ons helpt om structureel aandacht te geven aan nieuwe inzichten voor onze kerntaken. Door ons in- en extern lerend op te stellen en de mogelijkheden van alle medewerkers in de organisatie in te zetten kunnen we ons ontwikkelen tot een vrolijke en trotse organisatie.

## Openbare bibliotheken

Openbare bibliotheken leveren een grote bijdrage aan de persoonlijke ontwikkeling en maatschappelijke positie van burgers. Ze zijn verbindende schakels in lokale netwerken. Bibliotheken bieden toegang tot het geschreven woord, ondersteunen bij het verwerven van kennis en vaardigheden in brede zin en bieden inspiratie en beleving. Bibliotheacarissen zijn in het hart van hun gemeenschap actief en dragen bij aan een geïnformeerde, geïnspireerde en betrokken samenleving. De KB draagt er zorg voor dat het stelsel als geheel goed functioneert en zich kan ontwikkelen. We werken met onze partners op lokaal en provinciaal niveau en hun vertegenwoordigers, de Vereniging van Openbare Bibliotheken (VOB) en de Samenwerkende Provinciale Ondersteuningsinstellingen (SPN), aan de versterking van het netwerk van openbare bibliotheken.

Openbare bibliotheken veranderen mee in de gedigitaliseerde netwerkwereld: er is één landelijke online bibliotheek en lokale bibliotheken binnen het bereik van elk individu. De KB spant zich graag in om samen met de bibliotheken te leren omgaan met de impact van technologie op de samenleving en de rol van openbare bibliotheken daarin.

Het bibliotheekgebouw is een sterk element in de publieke ruimte, een plek waar mensen zonder verplichtingen kunnen verblijven en met elkaar in gesprek kunnen gaan. Het is ook één van de weinige publieke plekken waar alle geledingen van de maatschappij elkaar ontmoeten.

We leveren jaarlijks informatie over openbare bibliotheken aan het ministerie van OCW. Dit betreft onderzoeksgegevens over lokale bibliotheken, de digitale bibliotheek en provinciale ondersteuningsinstellingen. We zien een trend dat het aantal jeugdleden stijgt, evenals het gebruik van de digitale bibliotheek.

Bibliotheken staan niet op zichzelf, maar dragen samen met lokale partners bij aan nieuwe verbindingen en netwerken. De KB ondersteunt het netwerk door in elk geval invulling te geven aan de verbinding in het stelsel op het gebied van collecties, innovatie, onderzoek en kennisdeling. Hiervoor is in de afgelopen jaren de basis gelegd en is er een netwerk rond deze onderwerpen ontstaan, dat de komende jaren gezamenlijke resultaten kan laten zien.

## Impuls aan processen met data

We zien dat we als organisatie effectiever zijn als we beter gebruikmaken van de informatie die we hebben. Dat geldt zowel voor onze eigen bedrijfsvoering als binnen het netwerk van bibliotheken.

Voor onze eigen organisatie werken we aan meer inzicht in hoe onze inspanningen zich verhouden tot effecten in de buitenwereld. Data verzamelen en interpreteren is van belang voor onze maatschappelijke inbedding en verantwoordelijkheid, maar draagt ook bij aan ons lerend vermogen. We willen aan het einde van de komende vier jaar een systeem in werking hebben dat alle bewegingen in de infrastructuur vastlegt en zo beschikbaar maakt als informatie. Deze informatie kunnen we gebruiken om beter te zien wat er gebeurt en daar op in te spelen.

In het netwerk van openbare bibliotheken spannen we ons in om gegevens ter ondersteuning van beleid en de vergoeding van leenrecht inzichtelijk te maken. Als bibliotheken met een publieke functie hechten we er grote waarde aan dat we open en betrouwbaar zijn in hoe we omgaan met de gegevens van onze gebruikers. We leggen persoonsgegevens vast voor de klantenadministratie, de levering en verbetering van producten en diensten, en de communicatie met klanten. Persoonsgegevens worden alleen gebruikt voor doeleinden die hiermee te verenigen zijn.

## Internationale netwerken

We willen ons graag scherp aan buitenlandse bibliotheken en samen optrekken waar dat kan. Aangezien we een nationale bibliotheek zijn, zijn veel van onze uitdagingen alleen met andere nationale bibliotheken te vergelijken.

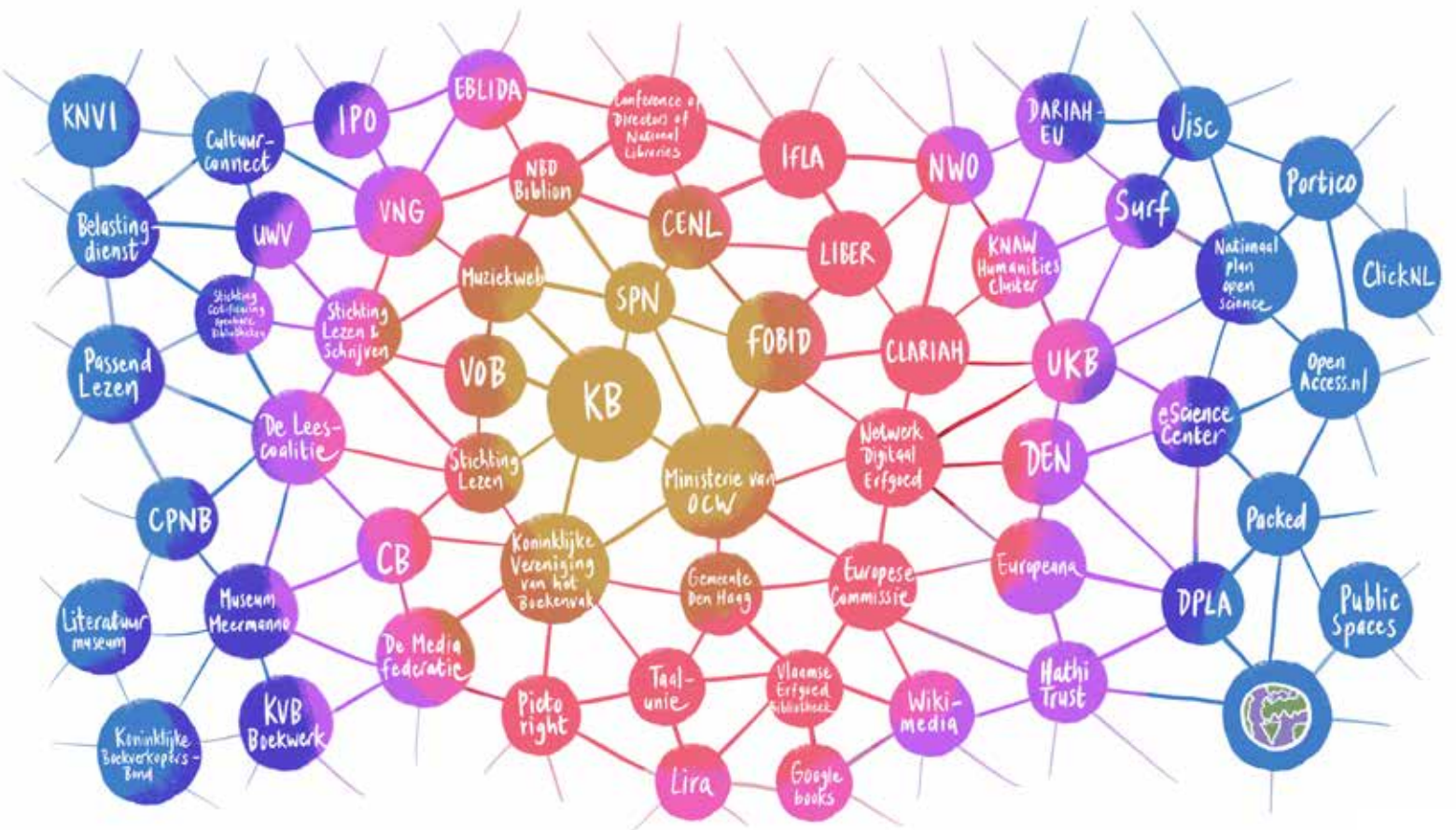
We zijn daarom actief in de Conference of European National Librarians en wereldwijd in de Conference of Directors of National Libraries, die de komende jaren door de KB wordt voorgezeten. Om te kunnen leren ten behoeve van onze eigen organisatie en het netwerk van openbare bibliotheken blijven we actief in internationale bibliotheekverbanden als IFLA, LIBER en Eblida en in Europeana, het netwerk van Europese erfgoedinstellingen. Aan een flink aantal van deze partijen biedt de KB in fysieke zin onderdak. Dit zullen we in de nieuwe huisvesting graag blijven doen, ook om de zichtbaarheid en effectiviteit van ons internationale netwerk te vergroten.

## Stakeholders

Dit hele plan is doortrokken van het bewustzijn dat we niet in een vacuüm opereren, maar een open, verbindende, vernieuwende en betrouwbare partner willen zijn voor onze gebruikers en in samenwerkingen met andere organisaties. De meeste partijen zijn genoemd op de plek waar dit het meest relevant is. Hier geven we nog een visuele samenvatting.

We hechten eraan om niet alleen aan het sociaal fundament van de samenleving te werken, met als leidraad de duurzame ontwikkelingsdoelen van de Verenigde Naties, maar ook duurzamer te opereren. In ons nieuwe gebouw, maar ook nu al, streven we naar een groenere KB. We willen onze bijdrage leveren aan het Parijse klimaatakkoord en de ambitie om Nederland in 2050 circulair te laten zijn. Op het gebied van mobiliteit zijn we door onze ligging bij het Centraal Station en het stimuleren van fietsverkeer al vrij ver, maar we willen ook op andere terreinen stappen zetten, bijvoorbeeld bij de inkoop, afvalscheiding en energie.





# Financieel

## Financieel kader (x € 1.000)

Jaar	2019	2020	2021	2022
Rijksbijdrage WHW	46.186	46.184	46.184	46.245
Rijksbijdrage Wsob	46.384	46.134	48.384	48.384
Overige opbrengsten	1.524	1.524	1.524	1.524
<b>Totaal Baten</b>	<b>94.094</b>	<b>95.842</b>	<b>96.090</b>	<b>96.153</b>
Personeelslasten	34.027	33.597	33.160	32.222
Materiele lasten	26.715	27.323	28.268	30.299
Nationaal programma en derdegeldstroomprojecten	5.100	5.100	5.100	5.100
Inkoop e-content	13.571	15.141	15.391	15.391
Leesgehandicapten	11.550	11.550	11.550	11.550
Landelijke stelseltaken	1.515	1.515	1.515	1.515
Aanschaffingen collectie	1.438	1.438	1.438	1.438
Onderhoud en bindwerk collectie	178	178	178	178
<b>Totaal Lasten</b>	<b>94.094</b>	<b>95.842</b>	<b>96.090</b>	<b>96.153</b>

Voor deze financiële prognose zijn de te verwachten opbrengsten leidend geweest. In de komende begrotingsrondes zal meer duidelijkheid ontstaan over de daadwerkelijke kostenontwikkeling.

De belangrijkste aannames zijn:

- Jaarlijkse indexerings van materiele lasten 2%;
- Rijksbijdrage Wsob en inkoop e-content: In de Rijksbijdrage Wsob houden we rekening met de structurele ontvangst van jaarlijks € 1 mln btw-compensatie t.b.v. e-content. Daarnaast verwachten wij vanuit fiche cultuurmiddelen de volgende bedragen: 2020 € 1,75 mln; vanaf 2021 jaarlijks € 2 mln. Bij de kosten zijn deze additionele bedragen opgenomen bij inkoop e-content;

De belangrijkste verschillen versus een eerder meerjarenperspectief zoals opgesteld bij de jaarrekening 2017 zijn als volgt:

- Vanaf 2020 geleidelijke verlaging van de personeelslasten ten gunste van materiele lasten

- Meer gespecificeerde kostensoorten;
- Groeiende e-content kosten en de financiering daarvan als bovenstaand vermeld;
- € 846 K hogere overige baten (m.n. € 700k m.b.t. Taalunie);
- Een inschatting van het personele deel van de kosten van de nationale programma's is nu opgenomen onder 'personeelslasten'.

Inzake de volgende activiteiten zijn geen kosten noch opbrengsten meegenomen in de bovenstaande financiële raming omdat de financiering daarvan nog geconfirmeerd moet worden:

- Tel mee met Taal-activiteiten (voor BoekStart en dBos) te financieren door een bijdrage vanuit Kunst en Lezen;
- Activiteiten inzake Digitale agenda overheid / basisvaardigheden te financieren door een bijdrage vanuit het ministerie van Binnenlandse Zaken;
- Activiteiten voortvloeiend uit de samenwerking met de Belastingdienst;
- CLARIAH PLUS-activiteiten omdat

deze een bijdrage vanuit het NWO consortium veronderstellen;

- Activiteiten inzake intensivering van NDE;
- Activiteiten inzake het Collectieve Landelijke Bibliotheekstelsel (CLB).

Tevens zijn geen kosten opgenomen inzake de ontwikkeling van het digitaal magazijn en voorbereidingskosten inzake nieuwe huisvesting omdat deze verondersteld worden te worden betaald uit daartoe aanwezige reserves. Wel is een jaarlijkse toevoeging aan de huisvestingsreserve opgenomen.

# Indicatoren

De indicatoren, die zijn gepubliceerd op [www.kb.nl](http://www.kb.nl), geven weer op welke manier de KB bijdraagt aan publieke toegang tot informatie, wetenschap, erfgoed en geletterdheid.

We rapporteren in dat kader over bereik, gebruik en tevredenheid over onze diensten en dienstverlening en over de groei van onze digitale en fysieke collecties. Op grond van de WSOB rapporteren we bovendien specifieke kengetallen voor de landelijke digitale openbare bibliotheek.

## Colofon

Werken met woorden, Beleidsplan  
Koninklijke Bibliotheek 2019-2022  
is een uitgave van de  
Koninklijke Bibliotheek,  
Prins Willem-Alexanderhof 5, Den Haag.  
[www.kb.nl](http://www.kb.nl)

Copyright © Koninklijke Bibliotheek,  
Den Haag, 2018

Redactie en beeld:  
Koninklijke Bibliotheek en  
Erik Jan Harmens

Afbeelding p. 17: het Gruuthusehand-  
schrift, Koninklijke Bibliotheek,  
Den Haag, KW 79 K 10, f. 28r (uitsnede)

Tekeningen: Denkschets.nl,  
Elco van Sraveren

Ontwerp en opmaak:  
Bourne Design, Amsterdam

Drukwerk: Drukkerij Tesink, Zutphen

KB } nationale  
bibliotheek